

Naken greve jager sakkyndige med øks

Annika Melinder
psykologspesialist, professor

Jeg er usikker på om Psykologtidsskriftets dekning av sakkyndighetsfeltet bidrar til at samfunnet får et riktig bilde av hvordan dette arbeidet foregår.

TIDSSKRIFTET HAR det siste året publisert saker som omhandler hvordan sakkyndige psykologer på ulike måter har bidratt i rettslige sammenhenger. Som leder av Fagutvalget for rettspsykologi og sakkyndighet (FURS) mener jeg det er viktig og prisverdig å problematisere sakkyndiges roller og kompetanse. Samtidig har jeg også en del innvendinger mot måten dette blir gjort på. Jeg frykter at effekten av tidsskriftets retorikk kan resultere i at færre psykologer ønsker å påta seg slike viktige oppdrag. FURS ønsker det motsatte. Det er tre områder i Psykologtidsskriftets dekning jeg vil kommentere.

Fagetikk brytes

La meg ta et eksempel fra egen virksomhet. I novemберnummeret ble saken «Helsefagarbeideren» salgbart og enkelt beskrevet: Mannen var anklaget for seksuelle overgrep mot sin datter.

Etterforskningen var slett. Av særlig relevans i sammenhengen var de tilrettelagte avhørene av jenta som ble vurdert av undertegnede. Mannen ble frifunnet i Borgarting lagrett.

Hverken den sakkyndige eller erklæringen ble gjenstand for kritikk eller nedverdiggende kommentarer i tidsskriftet, slik andre saker har blitt. Problemet var derimot at erklæringen i det hele tatt ble gjort tilgjengelig for journalisten, og at man valgte å gjengi avsnitt fra et konfidensielt dokument. Sjefredaktøren hevdet i telefonsamtale med undertegnede at alle journalistiske plakater var fulgt. Det undres jeg over. Hvor fikk de erklæringen fra? Den ble jo avskåret som bevis og aldri lagt frem.

Sakkyndighetserklæringer er skrevet for et bestemt formål. Når tidsskriftet publiserer direkte fra erklæringen, trækker man på etiske standarder, vår integritet og konfidensialitet som vi ikke kan kompromisere på. Det griper dypt inn i vår relasjon til klienter og oppdragsgivere, og kan skade vår tillit hos de som på ulike nivåer trenger å bruke oss. Slik kan vi ikke ha det.

Riktige rammer for debatten

Prestesaken satte fokus på sakkyndiges selvstendighet og kompetanse. På den positive siden var dette et temanummer, og flere ulike perspektiver på rettspsykologiske temaer ble løftet frem: intervju med avhørsspesialist Asbjørn Rachlew og rettspsykiater Randi Rosenqvist som hadde behandlet saken i Den rettsmedisinske kommisjon. Reportasjen vedrørende selve saken var omfattende, med en enkel historie: Presten var offer for fagpersoners uselvstendige utredningsarbeid og bekreftelsesfellen som oppstår når ikke *ulike* antagelser om et fenomen systematisk prøves ut.

I etterpåklokskapens navn kan vi se at kritikken av den sakkyndige ble for ensidig og perspektivet for ensrettet. Å henge ut enkelte sakkyndige er tvilsom retorikk. Resultatet ble heller ingen videre debatt i Psykologtidsskriftet, antagelig fordi retorikken ble for hard og ga for lite rom for refleksjon fordi en kunne frykte risiko for ytterligere polarisering.

Innsyn i sakkyndiges arbeid

Sakkyndige psykologer har i mange år bidratt til å belyse sårbare individers behov og ivaretagelse av deres integritet. Vitnepsykologisk kunnskap har bidratt til at metoder som avstedkommer store forsømmelser og feil, nå i større grad blir lukket bort. I rollen som sakkyndig møter vi samfunnet på en radikalt annen måte enn hva vi gjør i terapirommet. Sakkyndige ser, lukter og føler kaoset hjemme hos klienter, men de skal også svare for sine konklusjoner ansikt til ansikt overfor ulike representanter i samfunnet. Sakkyndige er helt avhengige av at de har respekt for sitt virke og for sin profesjonalitet i disse møtene. Det er klart at det er områder som kan forbedres, og det er ekstra viktig all den tid sakkyndige gis innflytelse og påvirkningsmakt i saker som berører enkeltmenneskers liv så sterkt.

Psykologer har i de senere år deltatt i det offentlige rom ved å vise frem sine metoder og måter å arbeide på, for eksempel i programmet «Jeg mot meg». I Psykologtidsskriftets dekning av sakkyndighetsfeltet er jeg imidlertid usikker på om man bidrar til at samfunnet får et riktig bilde av hvordan arbeidet foregår.

Forbedringer av sakkyndighetspraksis

Psykologer er kvalifisert til sakkyndighetsarbeid, men må tilføres spesifikk kunnskap med forankring i forskning og evidens. Vi må imidlertid også huske på at som sakkyndige er vi først og fremst hjelpere for retten.

Fagutvalget for rettspsykologi og sakkyndighet jobber for å lette tilgangen på sakkyndighetsarbeid. Utvalget er opptatt av at det skal oppleves trygt å påta seg sakkyndighetsoppdrag, for eksempel ved at det oftere brukes to sakkyndige, eller at veiledning tas inn som en del av oppdraget. Kollegaer som vil jobbe med sakkyndighetsarbeid, kan følge kurs som Psykologforeningen, Barne og likestillingsdepartementet og Den rettsmedisinske kommisjon avholder jevnlig. Arbeidet som sakkyndig utfordrer vår psykologrolle følelsesmessig og intellektuelt, og muliggjør god faglig innflytelse på beslutninger for de mest sårbare individene i vårt samfunn. Det er disse aspektene av sakkyndighetsfeltet vi også bør løfte frem. La diskusjonen om forbedringer knyttes opp til saklige temaer som valg av metode i sakkyndighetsarbeidet, kritisk tenkning og selvstendighet, forståelse av begrepsbruk og de krav til oversettelse sakkyndige eksplisitt må gjøre for sin oppdragsgiver. Vi trenger en kontinuerlig bevissthet om vår profesjonsetikk og rolle i samfunnet.